

Norske kvinner og menn.

Jeg hadde trodd jeg skulle sluppet å sende en hilsen fra London hjem til Norge denne julen, men krigen har trukket mere i langdrag enn de fleste av oss mente, iallfall for et år siden.

For dere hjemme er det blitt en ny krigsvinter, med mindre mat og under vanskeligere forhold enn noen gang tidligere. Jeg forstår hva det betyr.

Men en ting kan vi glede oss over denne julen: For første gang på over fire år vaier det norske flagget igjen over norsk jord. Og nå er det iallfall en liten del av folket vårt som har fått friheten tilbake. Takket være våre russiske allierte er tyskerne blitt jaget ut av Øst-Finnmark, og de er på videre tilbaketog, - her som andre steder.

Gleden over at det første norske området er blitt fritt igjen er imidlertid blandet med sorg og smerte over den tragedie som har rammet befolkningen i nord. Vi kjenner beretningene om hvordan tyskerne oppfører seg under flukten, hvordan de dreper, plyndrer og ødelegger.

Slikt er ikke krig. Det er en vel overlagt og planmessig gjennomført forbrytelse, og som enhver annen forbrytelse må den bli straffet. Jeg tror hele det norske folk vil være enig i at tyskerne bør få betale dyrt for hva de i dag gjør mot vårt land, og særlig mot våre landsmenn i nord. Hver enkelt tysk offiser, hver soldat må bli krevd til regnskap for hva han har gjort, og straffen må bli så streng at den står i forhold til de forbrytelser som er begått.

Til de kvinner og menn som denne julen lever i en fri del av landet vårt, vil jeg sende en særlig hilsen.

Friheten som De har gjenvunnet, har i sannhet vært dyrekjøpt. Ved generasjoners trofaste arbeid var livet i denne karrige landsdelen blitt gjort levelig. Under de vanskeligste forhold, med en ugjestmild natur, og med et stormfullt hav utenfor i den lange vinter-natten, hadde folket i Finnmark ved möysommelig slit virkelig gjort sitt til å bygge landet. Alt dette har den tyske såkalte "vernemakt" søkt å ødelegge ved ethvert middel.

Men en ting vet jeg at det ikke har lyktes barbarene å ta knekken på, og det er livsviljen, - det ukuelige optimistiske livsmotet hos det nord-norske folket. De har greid harde tider för, og vi vet at De vil greie denne påkjeningen også.

Men hjelp utenfra må til. Befolkningen som er igjen der oppe mangler hus, klær, mat, medisiner, og de mangler de nödvendige redskaper för å kunne ta fatt på gjenreisingsarbeidet. Værst er det vel for nödvendig husrom nå vinterstid. Så vidt vi vet sørget også tyskerne for å brenne opp alle materialer til husbygging för de römte sin vei.

Så avsvidd og ödelagt som alt er der oppe i Finnmark, har det selvfølgelig sine vanskeligheter å kunne skaffe effektiv hjelp straks. Selv om vårt Forsyningsdepartement er godt forberedt når det gjelder varer til befridde, men nödstilte distrikter av vårt land, så er avstandene fra Storbritannia store, og det er dessuten ikke alltid så lett å skaffe passende og tjenlige skip på forholdsvis kort varsel. Intet skip ligger i disse tider i opplag, eller i lengere tid ventende på ordre.

Men som jeg har sagt: Hverken tyskerne eller de norske landsforrædere vil makte å knekke kjærligheten til den hjemlige plett av fedrelandets jord hos Finnmarkens eller hele Nord-Norges befolkning.

De vanskeligheter som står i forbindelse med hva Regjeringen må gjøre når det gjelder forsyninger til livsopphold og til gjenoppbygging, er kun til for å overvinnes. Regjeringen vil ikke la noen mulighet være uforsøkt, og den akter ikke å gå av veien for noen som helst ubehagelighet når det gjelder å skaffe hjelp til de deler av vårt land som tyskerne har svidd av.

Først har vi tatt sikte på å lindre den øyeblikkelige nød. De første sendingene av mat, klær og medisiner er allerede kommet fram, og er blitt spredt i distriktene så langt det har latt seg gjøre. Og mere vil komme etter hvert.

Vi har også søkt å skaffe materiale til midlertidig husvær for den delen av folket som er aller verst rammet, og arbeidet med dette fortsetter. Alle muligheter vil her bli utnyttet. Befolkningen vil bli gitt all mulig bistand. Arbeide vil det være nok av, f.eks. med opprydning og med oppføring av midlertidig husvær. Vi vil gi de lokale myndigheter alle de bemyndigelser som trenges når det gjelder arbeid, lønninger og fordeling av de ting som skaffes til veie. Vi er klar over at oppgavene er vanskelige slik som tyskerne har fart fram. Men Norge skal bygges opp igjen. Det som nazisme, okkupasjon og førerprinsipp har lagt øde, skal folket bygge opp igjen under full frihet og demokratisk styresett. Det den nåværende generasjon ikke makter å fullføre, vil den neste fortsette arbeidet på.

Det er også vår hensikt allerede her ute fra, men i samarbeid med de lokale myndigheter, så snart som mulig å søke lagt til rette grunnlaget for en varig bedring av livsvilkårene i Finnmark. Fullføringen av slike tiltak vil bli en sak for dem som skal styre Norge etter krigen.

Når slike vidtgående ^{materielle}ulykker har rammet denne landsdelen, må vi alle være klar over, at det må være en oppgave for hele det norske folk å se til at planleggingen for og gjennomføringen av oppbyggingen av de herjete strøk skjer på et så bredt grunnlag, at vårt nordligste fylke virkelig kan gå en god og rik framtid i møte.

Når det gjelder tyskernes videre tilbaketrekning sørover, så vet vi at de ønsker å sette inn sine divisjoner nordfra på andre front-avsnitt, hvor de trenger dem så sårt. Vi vet også at de fortsatt akter å tvangsevakuere befolkningen, og brenne og svi ned hvor de kan.

Jeg vil gjerne gjenta hva jeg sa her i Kringkastingen da frigjøringen av Nord-Norge begynte:

Hver tysk soldat som unnkommer sørover, vil bidra til å forlenge krigen både for det norske og andre folk.

Og jeg vil tilføye: Hver bru og brygge de får sprengt, hver gård og grend som blir lagt øde, vil være en varig byrde for vårt folk også i framtida. Alt som kan bli gjort for å sinke de tyske transportør og hindre tvangs-deporteringen og ødeleggelsene vil derfor klart og tydelig være til Norges fordel. Jeg viser her til den forholdsordre Forsvarssjefen, Kronprins Olav, nylig gav om dette. Hver enkelts innsats vil telle med.

Det er sikkert mange som spør: Hvorfor kommer det ikke noe angrep fra vest som kan skjære av tyskernes lange retrettlinje, og stanse ödeleggelsene nordpå?

Til det kan jeg bare svare, at vi selv ikke er sterke nok til å foreta et slikt angrep med bare norske styrker. Vi må ha hjelp fra våre allierte, og det er den allierte militærledelses sak å avgjøre hvor de styrker den har til disposisjon, best kan bli satt inn for å tilföye tyskerne det avgjørende nederlag. Vi har imidlertid ansett det for å være vår plikt å fremholde for denne ledelse så sterkt som mulig, hvilke humanitære hensyn og militære fordeler vi mener det knytter seg til en alliert militær avskjæring av tyskernes tilbaketog sydover Norge.

Om og når dette skal skje, og hvor mange måneder det ennå skal vare för hele Norge er fritt, er det ikke mulig å si, og jeg vet heller ikke hvilke planer den militære overledelse har. Men jeg forstår at mange hjemme kan bli utålmodige. Det er vi andre også. Fire og et halvt år er lenge å vente.

Men vi må vel likevel være forvissset om at alle krefter nå blir satt inn for å gjöre ende på krigen i Europa så hurtig som mulig. Det er den avgjørende slutfase av krigen vi nå er gått inn i. Det norske folket har gjort en innsats som har skapt respekt, og vi har hatt våre ofre, både hjemme og ute, ikke minst i kampen om havenes frihet og tilförselslinjene til frontene. Det er allerede flere tusen norske sjöfolk, flygere, marinemannskaper og andre soldater som har gitt sitt liv ved siden av Hjemmefrontens falne. Det har vært dyre tap.

Men i tiden som kommer, da kampen blir enda mere intens og kan komme til å berøre hele vårt folk mere direkte enn før, gjelder det om at vi er beredt til å ta alle de ofre som situasjonen vil kreve.

Vi vet at tyskerne har sine planer om ødeleggelse også i rester av Norge, når de forstår at slaget er tapt. Vi har altså dobbelt grunn til å gjøre alt vi kan for å svekke den tyske krigsinnsatsen og hindre at tyskerne uhindret får trekke sine styrker sørover. Linjene når det gjelder svekking av den tyske krigsinnsatsen er klare. Ingen skal hjelpe dem på noen måte, hverken med arbeid eller tjenester. De som ikke kan komme seg unnav, skal gjøre minst mulig, og sabotere der de kan. Denne stille sabotasjen kan være meget virkningsfull når et helt folk tar del i den, og den har den fordel at det ikke er så lett å finne utgangspunktet. Så har vi den aktive sabotasjen, angrepene mot tyske anlegg og bedrifter som arbeider for tyskerne. De utføres av organiserte grupper blandt de norske hjemmestyrkene, og er et ledd i de planmessige angrep som nå rettes mot tyskerne på alle fronter. Jeg vil gjerne få lov til å si, at det mot og den dyktighet som er utvist av disse gruppene hjemme under angrepene mot tyskernes mest sårbare punkter, fortjener den høyeste anerkjennelse. Vi vet, at den dag det blir snakk om større oppgaver, har vi folkene.

Det det gjelder om er å unngå å blotte seg for meget, likeledes å unngå tyskernes provokasjoner. Tyskernes ugjerninger kan få det til å koke i mangan nordmann, det er sikkert nok. Men la gjengjeldelsen komme der den rammer tyskerne hardest, uten at vi sløser med kreftene. Når tiden er inne til å gå til bredt anlagte angrep mot tyskerne, mot deres viktigste kommunikasjoner gjennom Sør-Norge, mot jernbaner

og veier, bruer og ferjer, vil det bli bruk for hver eneste mann.

Om noen dager går vi inn i et nytt år.

Vi håper og tror alle, at det vil bringe oss fred. Og denne gangen tror jeg ikke vi blir skuffet i våre forhåpninger. Med løftet hode vil det norske folk igjen kunne ta fatt på sitt byggende arbeid til landets beste. Trengslene i disse årene har vært tunge å bære, og det vil være mange såre minner. Men friheten har i hele denne tiden stått for oss alle som det forgjettede land, og jeg tror jeg tør spå at folk i Norge vil gå inn for løsningen av de mange oppgavene som da melder seg, med større kraft enn noen sinne. Personlig har jeg det håp, at den solidaritetskjenslen som vi har sett vokse seg stadig sterkere i folket under okkupasjonstiden, også vil vedbli å være vår beste kraftkilde når vi skal gjenreise landets økonomiske og politiske liv og folkets rettigheter. Særlig for den første overgangstid, inntil vi atter fullt og helt er herer i vårt eget hus, kan jeg ikke sterkt nok understreke betydningen av at vi holder sammen i alle store spørsmål, og lar dem som vil så splid, få en dårlig høst. Når friheten igjen skal rå i Norge, gjelder det om at hver enkelt av oss viser seg friheten verdig.

Ved denne anledning vil jeg gjerne si litt om den norske Regjerings stilling, og om enkelte av de konstitusjonelle spørsmål vi står overfor løsningen av.

Allerede i min juletale hjemover for to år siden sa jeg fra om, at den nå sittende Regjering ville innlevere sin avskjedsansøkninng straks Kongen og Regjeringen var kommet tilbake til Oslo. Når jeg gjorde dette, var det av flere grunner. Først og fremst så jeg det slik

at den Regjering, som har sittet som Norges lovlige Regjering her i Storbritannia i snart fem år, burde bli avløst av en ny Regjering straks etter hjemkomsten. Det mandat vi fikk av et enstemmig Storting på Elverum i april 1940 om å føre krigen, ivareta Rikets interesser og opprettholde Norges suverenitet, anså jeg da ville være fullført.

Videre er det også mange praktiske spørsmål som melder seg, f. eks. i saker som sorterer under de mest typiske fagdepartementer, og hvor det vil være en fordel at folk som har vært hjemme i hele denne tid straks kan få ta fatt på løsningen.

Regjeringen fastholder derfor, at den vil inngi sin avskjeds-ansökning i det første Statsråd som kan holdes på Oslo Slott, når frigjøringen av landet er fullført.

Hvordan den nye Regjeringen skal dannes, hvem den skal bestå av, eller hva dens første mandat skal være, hverken kan eller vil jeg uttale noe om. Den nå sittende Regjering er klar over, at det kan være forskjellige vansker forbundet med dannelsen av en ny Regjering uten medvirken fra Stortinget. Vi hører hjemmefra, at det der er delte meninger om hvorvidt det gamle Stortinget bör innkalles eller ei, på grunn av det som skjedde under de såkalte stortingsforhandlingene i 1940, og for enkeltes vedkommende også grovere synder. Noen avgjørende hindring behøver dette ikke å være. En har jo varamenn å kalle inn, hvis en mener at enkelte stortingsmenn har opptrått så unasjonalt at de heretter ikke bör sitte i Stortinget.

Det gamle Stortings oppgave måtte i tilfelle bli å gi den nye Regjeringen de nødvendige fullmakter, og kanskje også å oppnevne utvalg til å granske forskjellige ting i forbindelse med krigsutbruddet, og med det som er skjedd siden Regjeringen fikk fullmakten på Elverum, og forelegge innstilling herom for det nye Storting. Men disse spørsmål har Regjeringen ikke villet kaste seg inn i diskusjonen om, eller ta noe endelig standpunkt til. Slik som vi ser det, bør avgjørelsen utstå til det etter tilbakekomsten har vært anledning til å konferere inngående med representanter for Hjemmefrontens forskjellige organer.

Et annet viktig spørsmål er valgene. Det er Regjeringens bestemte forutsetning at valg både til Stortinget og til kommunestyrene må bli holdt så snart som overhodet teknisk mulig. Det er min personlige oppfatning at det her må kunne kortes noe av på de vanlige fristene, bortsett fra klagefristen på manntallet, som det vel denne gangen vil bli bedre bruk for enn før. Det ville jo være en forhånelse, ja en forbrytelse mot alle dem som har ofret sitt liv for fedrelandets frigjøring, om nazister eller stripe eller andre nasjonalt uverdige individer skulle få anledning til å delta i et demokratisk valg. På den andre siden må alle de tvangsforflyttede innenlands, og ikke å forglemme våre landsmenn i tyske fengsler, få anledning til å delta. Og vi har vår store gruppe av seilende sjöfolk, som selvsagt må skaffes full anledning til å stemme. Kanskje nye tekniske hjelpemidler kan bidra til å påskynde gjennomføringen av valgene samtidig som en hurtig rettergang overfor forræderne kan avklare situasjonen. Alle parter skulle jo være interessert i å få demokratiske valg gjennomført på et tidligst mulig tidspunkt, så på dette område kan jeg ikke forutse andre vansker enn de uomgjengelig tekniske. Regjeringen vil gjøre sitt til

at alle spørsmål som tar sikte på å få valg så snart som mulig etter frigjøringen kan foreligge utredet på forhånd.

I denne forbindelse vil jeg gjerne også ha sagt, at jeg med forventning ser fram til at vi etter frigjøringen igjen skal få en fri norsk presse, - en presse som fordomsfritt, og jeg håper også i fordragslighet, kan dröfte alle viktige spørsmål i tiden, og være den gode veiledende instans som et demokratisk samfunn i dag ikke kan være foruten. Jo hurtigere den frie meningsutveksling kommer i stand, lokalt så vel som for landsspørsmål, jo forttere vil vi også kunne bli enige om hvilke oppgaver som först skal löses, på hvilken måte og på hvilket grunnlag.

Til slutt vil jeg si, at om vi i dag gjennomlever mörke tider med skjerpert terror, dyrere ofre, og med de vanskeligst tenkelige forhold for de av våre lands~~del~~^{men} som i dag har fått friheten tilbake etter tyskeres skjendselsgjerninger nordpå, - så skal vi söke kraft og vilje til ytterligere innsats i troen på det Norge vi vil bygge når seiren er vunnet, og som skal bli et godt Norge.

Hölder vi ut, og holder vi sammen, vil både dagens og framtidens oppgaver bli lettere å löse.